

ספרות עברית וכללית על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית מרכיב 70% מן הרמה הרגילה

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון: דרמה
פרק שני: סיפור קצר
פרק שלישי: רומאן ונובלה
פרק רביעי: שירה (שירת ימי הביניים, שירת המחצית הראשונה של המאה ה-20, שירת ביאליק)

הפרק הראשון (דרמה – 32 נקודות) הוא **חובה**.
משלושת הפרקים השני, השלישי והרביעי יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – 34 נקודות).

ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) לנבחנים אינטרניים: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.

- ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
(3) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(4) שים לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון – דרמה

שים לב: פרק זה הוא חובה.
ענה על אחת מן השאלות 1-10 (32 נקודות).

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"

1. אחד השלבים החשובים ביותר בטרגדיה היוונית הוא ההכרה של הגיבור בטעותו. תאר שלב זה בטרגדיה שלמדת ("אנטיגונה" או "אדיפוס המלך"), והסבר מה הוביל את הגיבור הטרגי להכיר בטעותו, וכיצד הוא התמודד עם הכרה זו.

"אנטיגונה"

2. הצג את קינה של אנטיגונה בזמן שהיא מובלת למערת הקבר. מה קינה זו מלמדת על דמותה של אנטיגונה? הסבר והדגם את דבריך. לדעתך, האם קינה זו יכולה לשנות את היחס של הצופים והקוראים כלפי אנטיגונה? הסבר את דבריך.

"אדיפוס המלך"

3. הצג את דברי אדיפוס לאחר שהתגלתה האמת ויוקסטה התאבדה. כיצד דברי אדיפוס אלה מאירים את דמותו ואת גורלו? הסבר והדגם את דבריך.

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו"

4. אילו ערכים מקודשים מופרים בטרגדיה של שקספיר שלמדת, וכיצד הפרת הערכים בטרגדיה זו מובילה להשתלשלות העלילה עד לסופה הטרגי? הסבר והדגם את דבריך.

"המלט"

5. התנהגותו של המלט מעידה על צדדים שונים ואף מנוגדים באישיותו. הסבר והדגם קביעה זו, על פי עלילת הטרגדיה.

"המלך ליר"

6. המלך ליר הולך ומתפכח במהלך הטרגדיה, ודמותו נעשית עמוקה ואנושית יותר. הסבר כיצד תהליך ההתפכחות הזה בא לידי ביטוי בעלילת הטרגדיה. בסס את דבריך על שתי סצנות מן הטרגדיה.

"מקבת"

7. נבואת המכשפות בתחילת המחזה מתממשת במלואה במהלכו. עם זה, אפשר לטעון כי דרך המימוש של נבואה זו נתונה לבחירה המוסרית ולמעשיהם של מקבת ושל לידי מקבת. הסבר והדגם קביעה זו.

"אותלו"

8. מצד אחד דסדמונה היא אישה עצמאית, המודעת לקסמיה ולכוחה, ומצד אחר היא קרבן לגברים שבסביבתה. הסבר כיצד שני צדדים אלה באים לידי ביטוי בטרגדיה.

מחזה מודרני

9. בחר בדמות של אישה מן המחזה המודרני שלמדת. תאר את הדמות שבחרת, והסבר את השפעתה על הסובבים אותה.
10. תאר מערכת יחסים בין שתי דמויות מרכזיות במחזה המודרני שלמדת, והסבר כיצד מערכת יחסים זו מאירה בעיה או קונפליקט העומדים במרכז המחזה.

פרק שני – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מן השאלות 11-14 (לכל שאלה – 17 נקודות).

סיפורים מאת עגנון

11. רבים מן הסיפורים של עגנון הדמויות המרכזיות או הדמויות הסובבות אותן מוצגות באור ביקורת. הצג את הביקורת על הדמויות בסיפור מאת עגנון שלמדת, והסבר כיצד הביקורת נבנית במהלך הסיפור.
12. סיפורים עבריים (בלי סיפורי עגנון ובלי "אח קטן" מאת רונית מטלון), סיפורים מתורגמים בחר במוטיב מרכזי מסיפור קצר שלמדת, תאר את הופעותיו בסיפור, והסבר את תרומתו לבניית משמעות הסיפור.
13. "אח קטן" / רונית מטלון
"אח קטן" הוא סיפור המתאר תהליך שתחילתו בשכול ובכישלון וסיומו בתיקון.
דון בטענה זו, והסבר כיצד תהליך זה מעוצב בסיפור.

/המשך בעמוד 5/

סיפור שלא נלמד

14. לפניך הסיפור "הקן" מאת מאיה ערד*. קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

הקן / מאיה ערד

התיישבנו במרפסת המקורה, הבנויה מעל החצר, משקיפה על שיחים, עצי הדר, מזרקות ופסלים. הקן צץ מיד מול עיני, מונח על הקורה התומכת את גג המרפסת. כדור קטן משוכלל, עגול וסבוך. מאות זרדים דקיקים נטוו בצפיפות ליצור מסתור עמוק, שרק פתח צר אפשר לציפורים הזעירות שבנו אותו להיכנס אליו ולדגור על הביצים.

בעלת הבית מזוגה שתייה והתיישבה מולנו. היא פרשה זה עתה מעבודתה, סיפרה. עכשיו היא עסוקה בפרויקט חדש: בניית בית באי יווני. היא מתכננת לבלות שם את רוב זמנה כשתושלם הבנייה ולהתמסר לשתי האהבות הגדולות שלה, שחייה והפלגה. בפירוט תיארה את המיקום המושלם שבחרה, עם נוף אל הים ופרטיות גמורה, את הארכיטקטית הנהדרת ששכרה, החדרים מלאי אור השמש. והאי עצמו – פשוט נפלא. אותנטי לגמרי. עם אוכלוסייה מקומית, כפרים ציוריים, טברנות של פעם. הוא גם יישאר כזה, הבטיחה, מפני שהתושבים הצביעו זה עתה נגד פיתוח יתר. היה להם הרבה מול עם אישורי הבנייה: הבית שלהם יהיה האחרון באי שתהיה לו ברֶכַת שחייה פרטית.

בעלה, מבוגר ממנה בכמה שנים, ישב לצדה והקשיב. מה היינו צריכים את זה, מלמל בשקט, בעברית. כאילו הבינה את דבריו, הוסיפה אשתו: "וזה גם קרוב לישראל. אם כי עכשיו, כשגם אחיו מת, כבר אין לנו אף אחד שם."

זחוק וצעקות נשמעו מהגינה. היא הביטה בילדות שלי שהתרוצצו שם. "התינוק שלי בן שלושים ואחת", אמרה. "זה עובר כל כך מהר."

כשהסבה את ראשה נפל פתאום מבטה על הקן. צווחה שבין אימה להפתעה נפלטה מפיה. "זה קן! יש כאן קן! קראה. "הוא ריק," התאכזבה כשניגשה אליו. "בטח נשאר כאן מהשנה שעברה. היא העבירה את מבטה על פני החצר, על הילדות המשחקות, ושוב אל הקן. "בכל זאת," אמרה, "זאת הפתעה נעימה. סימן שמשוהו עשיתי בסדר, אם הציפורים החליטו לבנות כאן את הקן שלהן."

* מאיה ערד – סופרת ישראלית המתגוררת בארצות הברית, ילידת 1971. מספריה:

מקום אחר ועיר זרה: רומאן בחרוזים (2003), תמונות משפחה (2008), העלמה מקאזאן (2015).

- א. תאר את דמות המארחת. בתשובתך התבסס על שתי דוגמאות מן הסיפור. (7 נקודות)
- ב. לדעתך, מהי המשמעות של הסיפור "הקן"?
- הסבר את התרומה של מוטיב הקן והבית לבניית משמעות זו. הדגם את דבריך. (10 נקודות)

פרק שלישי – רומאן ונובלה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 15-19 (34 נקודות).

- שם לב:** על שאלות 15-16 תוכל לענות גם על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שבשאלה 19.
15. האם אתה ממליץ לחברריך לקרוא רומאן או נובלה שלמדת (**כולל** "בדמי ימיה" ו"הזקן והים")? נמק את דברריך, ובסס אותם על שניים מן הרכיבים האלה: דמויות ביצירה, המספר ביצירה, אירועים מרכזיים בעלילה, סגנון היצירה וסיומ היצירה.
16. מה מאפיין את חיי הנפש של דמות מרכזית ברומאן או בנובלה שלמדת? באילו אמצעים (התנהגות הדמות, מספר כל יודע, מונולוגים, דיאלוגים וחלומות) מעוצבים חיי נפש אלה? הסבר והדגם את דברריך.

"בדמי ימיה" / שמואל יוסף עגנון

17. לפניך הרהור של תרצה. קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.
[...] חשבתי כי עתידות איש ומעלליו על פי אחרים נחתכים.
האם סיפור חייה של תרצה מאשש דברים אלה או מפרריך אותם? הסבר ונמק את דברריך.

"הזקן והים" / ארנסט המינגווי

18. האריות באפריקה וג'ו דימאג'יו הם מוטיבים החוזרים בהרהורי ובחלומותיו של סנטיאגו. הסבר מה הם מסמלים, וכיצד הם תורמים לעיצוב דמותו של סנטיאגו. הדגם את דברריך.

שם לב: על שאלה 19 תוכל לענות רק על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שלפניך.

19. סיפור פשוט, עיר קסומה, ספר הדקדוק הפנימי, מר מאני, מקדמות, שירה, חיי נישואים, התגנבות יחידים, זיכרון דברים, והיום איננו כלה, החטא ועונשו, מאדאם בובארי, אנה קארנינה, המשפט, האמן ומרגריטה, אל המגדלור, בית בודנברוק, מאה שנים של בדידות, הקול והזעם, אור באוגוסט, הדבר

הסבר את הגורמים למתחים או למחלוקות בין דמויות ברומאן שלמדת.
כיצד מתחים או מחלוקות אלה מניעים את עלילת הרומאן ומסייעים בבניית משמעותו? הסבר והדגם את דברריך.

פרק רביעי – שירה

(שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המחצית הראשונה של המאה ה-20)

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מן השאלות 20-30:
 על שאלה אחת משירת ימי הביניים או על שאלה אחת משירת המחצית הראשונה של המאה ה-20 (שאלות 20-26),
 ועל שאלה אחת משירת ביאליק (שאלות 27-30)
 (לכל שאלה – 17 נקודות).

שירת ימי הביניים

20. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ישנה בחיק ילדות / יהודה הלוי

ישנה בחיק ילדות, למתי תשכבי! / דעי כי נעורים כנערת ננערו!
 הלעד ימי השחרות? קומי צאי, / ראי מלאכי שיבה במוסר שחרו,
 והתנערי מן הזמן, כצפירים / אשר מרסיסי לילה יתנערו.
 דאי כדרור למצא דרור ממעליך / ומתולדות ימים כימים יסערו.
 הני אחרי מלכך מרדפת, בסוד / נשמות אשר אל טוב יי נהרו!

כיצד הלשון הציורית בשיר מעצבת תקופות שונות בחייו של אדם? הסבר קביעה זו,

והדגם את דבריך.

21. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שחי לאל / שלמה אבן-גבירול

שחי לאל, יחידה החכמה, / ורוצי לעבד אותו באימה.
 לעולמך פני לילה ויומך, / ולמה תרדפי הבל ולמה?
 משולה את בחיותך לאל חי, / אשר נעלם כמו את נעלמה.
 הלא אם יוצרך טהור ונקי – / דעי כי כן טהורה את ותמה.
 חסין ישא שחקים על זרעו – / כמו תשאי גויה נאלמה.
 זמירות קדמי, נפשי, לצורך / אשר לא שם דמותך באדמה
 קרבי, ברכו תמיד לצורכם / אשר לשמו תהגלל כל נשמה!

על פי בתים 3-5 בשיר, תאר את ההקבלה בין הנשמה לאל, והסבר את תפקיד ההקבלה בבניית

המשמעות של השיר.

/המשך בעמוד 8/

22. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

טָרָם הַיּוֹתִי / שלמה אבן-גבירול

טָרָם הַיּוֹתִי חֲסֵדָךְ בְּאַנִי, / הַשָּׁם לֵישׁ אֵין וְהַמְצִיאֲנִי.
מִי הוּא אֲשֶׁר רָקַם תְּמוּנָתִי? וּמִי / עָצַמִי בְּכוֹר יִצְחָק וְהַקְפִּיאֲנִי?
מִי הוּא אֲשֶׁר נִפְחַ גְּשָׁמָה בִּי? וּמִי / בְּטָן שְׂאוֹל פֶּתַח וְהוֹצִיאֲנִי?
מִי נִהְגֵּי מְנַעֲוֵרֵי עַד הַלָּם? / מִי לְמַדְנִי בֵּין וְהַפְּלִיאֲנִי?
אֲמָנָם אָנִי חֹמֶר בְּקֶרֶב יְדֶךָ / אֶתָּה עֲשִׂיתָנִי, אֲמַת, לֹא אָנִי.
אוֹדָה עָלַי פֶּשְׁעֵי וְלֹא אֲמַר לְךָ, / כִּי הֶעָרִים נָחַשׁ וְהִשִּׂיאֲנִי.
אֵיכָה אֶכְחַד מִמֶּךָ חֲטָאִי? הֲלֹא / טָרָם הַיּוֹתִי חֲסֵדָךְ בְּאַנִי!

בחר בשלוש מן השאלות הרטוריות בשיר, ופרש אותן.
מהו התפקיד של שאלות אלה בשיר? הסבר את דבריך.

שירת המחצית הראשונה של המאה ה־20

שירי לאה גולדברג

23. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריי.

האַמָּנָם עוֹד יְבוֹאוּ יָמִים בְּסִלְיָהָ וּבְחֹסֶד / לאה גולדברג

האַמָּנָם עוֹד יְבוֹאוּ יָמִים בְּסִלְיָהָ וּבְחֹסֶד,
וְתִלְכִי בַשָּׂדֶה, וְתִלְכִי בּוֹ כַּהֲלֹךְ הַתָּמָּ,
וּמִחֲשׂוֹף כַּף־רִגְלֶיךָ יִלְטֵף בְּעֲלֵי הָאֶסְפָּסֶפֶת,
אוֹ שְׁלֵפֵי־שִׁבְלִים יִדְקְרוּךְ וְתִמְתַּק דְּקִירָתָם.

אוֹ מָטָר יִשְׁיגֶךָ בְּעֵדַת טְפוֹתָיו הַדּוֹפְקוֹת
עַל כְּתֻפֵיךָ, חֲנוּדָה, צְנֹאֲרֶיךָ, וְרֵאשֶׁף רֵעֲנָן.
וְתִלְכִי בַשָּׂדֶה הַרְטֹב וְיִרְחֹב בְּךָ הַשֶּׁקֶט
כְּאוֹר בְּשׁוּלֵי הָעָנָן.

וְנִשְׁמַתְּ אֶת רֵיחוֹ שֶׁל הַתְּלָם נוֹשֵׁם וְרִגוּעַ,
וְרֵאִית אֶת הַשֶּׁמֶשׁ בְּרֵאִי־הַשְּׁלוּלִית הַזֶּהָבִי,
וּפְשׁוּטִים הַדְּבָרִים וְחַיִּים, וּמְתָר בָּם לְנֹעַעַ,
וּמְתָר, וּמְתָר לְאַהֲבָה.

אֶת תִּלְכֵי בַשָּׂדֶה. לְבִדְדֶךָ. לֹא נִצְרָכְתְּ בְּלִחַט
הַשָּׂרָפוֹת, בְּדָרְכִים שְׁסֻמְרוּ מְאִימָה וּמִדָּם.
וּבִישָׁר־לִבָּב שׁוֹב תְּהִי עֲנוּהָ וְנִכְנָעַת
כְּאֶחָד הַדְּשָׁאִים, כְּאֶחָד הָאָדָם.

מה מאפיין את ההליכה בשדה, כפי שהיא מתוארת בשיר? הדגם את דבריך.

הסבר את המשמעות של ההליכה בשדה, בעיני המשוררת.

24. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרינו.

אָרֹן / לאה גולדברג

כָּאֵן לֹא אֶשְׁמַע אֶת קוֹל הַקּוֹקֵהָ.
כָּאֵן לֹא יִחַבֵּשׁ הָעֵץ מִצְנַנְפֶת שְׁלֵג,
אָבֵל בְּצֵל הָאֲרָנִים הָאֵלֶּה
כָּל יְלֻדוֹתַי שְׁקָמָה לְתַחֲיָהּ.

צְלֻזֹל הַמְחֻטִּים: הִיָּה הִיָּה —
אֶקְרָא מוֹלְדֹת לְמַרְחֵב־הַשְּׁלֵג,
לְקַרְח יִרְקַרְק כּוֹבֵל־הַפֶּלֶג,
לְלִשׁוֹן הַשִּׁיר בְּאֶרֶץ נְכַרְיָהּ.

אוֹלֵי רַק צְפָרִי־מַסַּע יוֹדְעוֹת —
כְּשֶׁהֵן תְּלוּיֹת בֵּין אֶרֶץ וְשָׁמַיִם —
אֵת זֶה הַכָּאֵב שֶׁל שְׁתֵּי הַמוֹלְדוֹת.

אֲתָכֶם אֲנִי נִשְׁתַּלְתִּי פְעַמִּים,
אֲתָכֶם אֲנִי צְמַחְתִּי, אֲרָנִים,
וְשָׂרְשֵׁי בְשָׁנֵי נוֹפִים שׁוֹנִים.

ההזדהות של המשוררת עם עצי אורן בונה את משמעות השיר.
הסבר והדגם קביעה זו.

25. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הַסְתַּכְלוּת בְּדַבְרוֹהָ / לאה גולדברג

א

בְּרַבּוּעַ חֲלוֹן מוֹאָר –
עַל שְׁמֶשֶׁה, מִבְּחוּץ,
צִלְלִית שֶׁל דְּבוּרָה
כְּמַעַט אֵין לְרֹאוֹת אֶת כְּנַפֶּיהָ.

ב

בְּשֶׁמֶשׁ הִיא הִיְתָה עֲלֶה זֶהָב נּוֹפֵל,
בְּפֶרֶחַ הִיא הִיְתָה טְפֹה שֶׁל דְּבֵשׁ אֶפֶל,
וְאַגֵּל טַל בְּנִחִיל שֶׁל כּוֹכְבִים –
וּפֹה הִיא צֵל.

הַפּוּכָה.

גוּף צָר.

שֵׁשׁ רְגָלִים דְּקוֹת –
בְּגִלְדֵי עִירֹם,
בְּאִיִם מְכַעַר
זוֹחֶלֶת דְּבוּרָה.

מְלָה אַחַת שֶׁל שִׁיר בְּנִחִיל הַמְצֵלְצֵל,
בְּשׁוֹרֶת רְצוֹן נְמָרָן בְּתוֹךְ שֶׁרָב עֲצֵל,
תְּנוּעַת הָאוֹר בְּאֶפֶר דְּמִדּוּמִים –
וּפֹה הִיא צֵל.

ג

מִדְּבִשֶׁךְ? מִי יִזְכֵּר אֶת דְּבִשֶׁךְ?
הוּא שֵׁם, הֶרְחֵק, בְּפִנְיֹת.
כָּאֵן, בְּשֶׁמֶשׁה מוֹאָרָה, גּוֹפֶךְ, רֵאשִׁיךְ –
כִּלְיֶךְ עֵקֶץ, שְׁנֵאָה אֵין-אוֹגִים עֲלוּבָה וְעוֹרֶת.
הַפְּחַד הוֹרֵג.
הַשְּׁמֵרִי לְנִפְשֶׁךְ.

אֵיךְ נִכְתִּיר אוֹתָהּ בְּדַבְרֵי שִׁירָה?
אֵיךְ נְשִׁיר וּמָה?
יְכוּא יִלְד קִטּוֹן וַיֹּאמֶר:
הַמְּלִכָה עִירְמָה.

כיצד מתוארת הדבורה בכל אחד משלושת חלקי השיר? הסבר והדגם את דבריך.

26. לפניך סונט ב, מתוך מחזור הסונטים "שירי אהבה מספר עתיק" מאת לאה גולדברג (המתחיל במילים "ולא היה בינינו אלא זהר"). קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.

וְלֹא הָיָה בֵּינֵינוּ אֶלָּא זֹהַר
עָנּוּ שֶׁל הַשְּׂכֵמָה בְּרִחוּב כְּפָרִי
וְלְבָלוּבוֹ שֶׁל גֶּן בְּטָרֶם פָּרִי
בְּלֶבֶן תְּפָרְחֶתוּ יַפְת־הַתְּאֵר.

וּמָה מְאֹד צְחֻקֶת בְּאִמְרֵי
כִּי אֶל הַשָּׁחַר הָעֵנַג כְּוָרֵד
אֶקְרַב וְאֶקְטָפוֹ לְמוֹכָרֶת
וְאֶשְׁמְרֵנוּ בֵּין דְּפֵי סְפָרֵי.

אֵת זְרוּעָה נִשְׂאֶתָ, הֲתִזְכְּרִי?
וְהַגִּידוֹת אֵט עֲנַף תְּפוּחַ,
וְעַל רֹאשֵׁי יָרֵד מְטָר צָחַר.

מֵאֲחֹרֵי גִבֵּה הַכְּפָר גְּעוֹר,
הַחֲלוֹנוֹת נִצְטַלְצְלוּ עִם רוּחַ –
וְלֹא הָיָה בֵּינֵינוּ אֶלָּא אוֹר.

רגע אהבה קסום ושימורו – כיצד הם משולבים זה בזה בסונט?
הסבר והדגם את דבריך.

שירת ביאליק

27. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לא זכיתי באור מן ההפקר / חיים נחמן ביאליק

לא זכיתי באור מן ההפקר,
אף לא-בא לי בירשה מאבי,
כי מסלעי וצורי גקרתי
וחצבתי מלבי.

ניצוץ אחד בצור לבי מסתתר,
ניצוץ קטן – אך כלו שלי הוא,
לא שאלתי מאיש, לא גנבתי –
כי ממני ובי הוא.

ותחת פטיש צרותי הגדולות
כי תפוצץ לבי, צור-עזי,
זה הניצוץ עף, נתו אל-עיני,
ומעיני – לחרתי.

ומחרתי יתמלט ללבבכם,
ובאור אשכם הצמתי, יתעלם
ואנכי בחלבי ובדמי
את-הבערה אשלם.

”איך שיר נולד?” – הסבר את התשובה של המשורר על שאלה זו בשיר ”לא זכיתי באור מן ההפקר”.

בתשובתך התבסס על הלשון הציורית בשיר.

28. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

חוזה, לך בָּרַח / חיים נחמן ביאליק

„לך בָּרַח?״ – לא־יִבְרַח אִישׁ כְּמוֹנִי!
הַלוֹךְ בְּלֹאט לְמַדְנֵי בְּקָרִי,
גַּם דְּבַר כֵּן לֹא־לְמַדָּה לְשׁוֹנֵי
וּבְקָרְדֵם כְּבֹד יִפֹּל דְּבָרִי.

וְאִם־כֹּחֵי תַם לְרִיק – לֹא־פִשְׁעִי,
חֲטֹאתְכֶם הִיא וְשֵׁאוֹ הָעֶזְוֹן!
לֹא־מִצָּא תַחֲתָיו סֶדֶן פִּטְיָשִׁי,
קִרְדָּמִי בָּא בְּעֶץ רָקִבּוֹן.

אִין דְּבַר! אֲשֶׁלִּים עִם־גּוֹרְלִי:
אֶת־כְּלֵי אֶקְשֶׁר לַחֲגוֹרְתִי,
וְשִׁכִּיר הַיּוֹם בְּלִי שִׁכְר פִּעְלֵי
אֲשׁוּבָה לִי בְּלֹאט כְּשֶׁבִּאתִי.

אֶל־נְוֵי אֲשׁוּב וְאֶל־עֲמֻקָּיו
וְאֶכְרֵת בְּרִית עִם שְׁקֵמֵי יַעַר;
וְאַתֶּם – אַתֶּם מְסוּס וְרָקִב
וּמְחַר יֵשָׂא כְּלֶכֶם סָעַר.

בתחילת השיר המשורר מצהיר "לא־יִבְרַח אִישׁ כְּמוֹנִי!".

האם המשורר מקיים הצהרה זו? הסבר ונמק את דבריך על פי שני הבתים המסיימים את השיר.

29. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריי.

ואם ישאל המלאך / חיים נחמן ביאליק

„לא, כי נשרה על־דף גמרא קדושה.
גמרא היתה לִקְנִי שְׁעִירַת גְּוִילִים ומְעוֹכָה,
ובכרסה – שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת שֶׁל־זְקָנוֹ הִלְבֵּן,
חוטי ציציות פסולות שֶׁל־טְלִיתוֹ הִקְטִנָּה
וסמנים שֶׁל־הַרְבֵּה טפֹּת חֵלֶב וְשִׁעוּה,
ובגמרא הזאת, במְעֵי אוֹתִיּוֹת מֵתוֹת
בְּדָד פִּרְפְּרָה נִשְׁמָתִי.”

– ותחנק? –

„לא, פִּרְפְּרָה ותִּשְׁוֹר, מִלְּאָכִי!
בְּאוֹתִיּוֹת הַמֵּתוֹת שִׁירֵי חַיִּים הַקְרוּ,
ובאַרוֹן סִפְרֵי זְקָנִי מִתִּי עוֹלָם נִדְדָעוּעוּ.
שׁוֹנִים הָיוּ הַשִּׁירִים: עַל־עֵב קִטְנָה וּבִהִירָה,
עַלִּי קָרֵן הַזֶּהָב וְעַלִּי דְמָעָה מִזֵּהִירָה,
עַלִּי צִיצִיּוֹת פְּסוּלוֹת וְעַלִּי טַפֹּת שֶׁל־שִׁעוּה –
אֵךְ שִׁיר אֶחָד לֹא יִדְעָה – שִׁיר עֲלוּמִים וְאַהֲבָה.
וּמְכַל לְצֵאתָ, וּתְהַמָּה, וְלֹא־מִצָּאָה תִּנְחוּמִין,
וּתְתַעַלֶּף עַד־כְּלוֹתָהּ, וְיִהִי צַר־לָהּ עַד־מוֹת.
פֶּעַם אַחַת פִּקְדְתִּי אֶת־גְּמַרְתִּי הַבְּלָה –
וְהִנֵּה פִּרְחָה מִתּוֹכָה נִשְׁמָתִי.”

ועדין היא טסה ומשוטטת בעולם,
משוטטת ותועה ואינה מוצאת תנחומין;
ובלילות הצנועים שבתחלת כל־חדש,
בהתפלל העולם עלי פגימת הלבנה,
היא מתרפקה בכנפה עלי שער האהבה,
מתרפקת, דופקת ובוכיה בחשאי,
ומתפללה על־האהבה.”

בני, נשמתך איך? –
„שוט בעולם, בקשנה, מלאכי!
יש בעולם כפר שאנו, מקף חומת יערים,
ולכפר רקיע תכלת, בלי מצרים רקיע,
ולרקיע התכלת בת־יחידה באמצע:
עב יחידה, לבנה וקטנה.
ובצהרי יום קיץ בְּדָד שֶׁח־שָׁם יָלַד,
יָלַד עֲזוּב לְנַפְשׁוֹ, רַךְ וְיָחִיד וְחוֹלָם –
וְאֲנִי הוּא הַיָּלֵד, מִלְּאָכִי.
פֶּעַם אַחַת הִתְעַלֶּף כָּל־הָעוֹלָם וַיִּשְׁתַּק,
וְשָׁתִי עֵינֵי הַיָּלֵד הַשְּׂמִימָה נִמְשָׁכוּ,
וַיִּרְאֶנָּה, הַיְחִידָה, הַנּוֹכָה, הַבְּרוּיָה,
וְנַפְשׁוֹ יִצָּאָה בְּרֹאוֹתוֹ, כְּצֵאת יוֹנָה מִשׁוֹבְכָה,
אֶל הָעֵב הַנְּחַמְדָּה.”

– ותמוג? –

„גם־שמש יש בעולם, מלאכי!
את־נשמתִי הציילה קרן פז רחמניה,
ועל־כנפי הזהר ימים רבים פּוֹהָה
כצפרת לבנה;
פֶּעַם רָכְבָה בַּבֶּקֶר עַל־גֵּב קָרֵן הַזֶּהָב,
הַלוֹךְ הַלֵּכָה לְבַקֵּשׁ פְּנִינַת טַל בֵּין הַדְּשָׁאִים,
וְדָמְעָה זָכָה וְתִמָּה אוֹ עַל־לְחֵי רַעְדָה,
וּתְזוּעוּעַ הַקָּרֵן וְנִשְׁמָתִי צָנְחָה –
וּתְשַׁתַּקַּע בְּדָמְעָה.”

– ותיכש? –

תאר והסבר את הזיקה של הילד אל הטבע, כפי שהיא באה לידי ביטוי בשני הבתים הראשונים
בשיר.

30. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לבדי / חיים נחמן ביאליק

כָּלֶם נָשָׂא הָרוּחַ, כָּלֶם סָחַף הָאוֹר,
שִׁירָה חֲדָשָׁה אֶת-בְּקָר חַיִּיהֶם הִרְגִּינָה;
וְאֲנִי, גֹחַל רֶךְ, נִשְׁתַּכַּחְתִּי מִלֵּב
מַחַת כִּנְפֵי הַשְּׂכִינָה.

בְּדָד, בְּדָד נִשְׁאַרְתִּי, וְהַשְּׂכִינָה אֶף-הִיא
כִּנְף יְמִינָה הַשְּׂבוּרָה עַל-רֹאשֵׁי הַרְעִידָה.
יָדַע לְבִי אֶת-לְבָה: חֲרָד חֲרָדָה עָלַי,
עַל-בְּנֵה, עַל-יַחֲדָה.

כָּבֵר נִתְגַּרְשָׁה מִכָּל-הַזְּרוֹת, רַק-עוֹד
פִּנַּת סֵתֵר שׁוֹמֵמָה וְקִטְנָה נִשְׁאַרָה –
בֵּית-הַמְדָּרֶשׁ – וְתַתְּכֶסּ בְּצַל, וְאֶהֱי
עִמָּה יַחַד בְּצָרָה.

וּכְשֶׁפָּלָה לְבָבִי לְחֵלוֹן, לְאוֹר,
וּכְשֶׁצָּר-לִי הַמְּקוֹם מִתַּחַת לְכִנְפָּה –
כָּבֵשָׁה רֹאשָׁה בְּכַתְּפִי, וְדַמְעָתָה עַל-דָּךְ
גְּמַרְתִּי נְטָפָה.

חָרַשׁ בְּכַתָּה עָלַי וְתַתְּרַפֵּק עָלַי,
וּכְמוֹ שָׂכָה בְּכִנְפָּה הַשְּׂבוּרָה בְּעַדִּי:
„כָּלֶם נָשָׂא הָרוּחַ, כָּלֶם פָּרְחוּ לָהֶם,
וְאוֹתֵר לְבָדִי, לְבָדִי...”

וּכְעֵין סִיּוֹם שְׁלִי-קִינָה עֲתִיקָה מְאֹד,
וּכְעֵין תְּפִלָּה, בְּקֶשֶׁה וְחֲרָדָה כְּאֶחָת,
שְׂמָעָה אֲזִנִּי בְּכִיָּה חֲרִישִׁית הִיא
וּבְדַמְעָה הִיא הַרוֹתַחַת –

כיצד מעוצבת חוויית הבדידות בשיר זה? הסבר והדגם את דבריך.

בהצלחה!